

Vergaderjaar 1992–1993

22 890

Verslag van de vaste Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten over haar werkzaamheden in de periode juli 1991–juli 1992

Nr. 1

VERSLAG

Vastgesteld 27 oktober 1992

De vaste Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten¹ heeft de eer aan de Kamer verslag uit te brengen van de door haar verrichte werkzaamheden in de periode juli 1991 tot juli 1992.

1. Samenstelling van de commissie

In de verslagperiode onderging de samenstelling van de commissie geen wijziging.

2. Overzicht van de verrichte werkzaamheden in de verslagperiode

Op 4 september 1991 voerde de commissie mondeling overleg met de Minister-president, de Minister van Binnenlandse Zaken, de Minister van Justitie en de Minister van Buitenlandse Zaken. Onderwerp van bespreking was het vraagstuk met betrekking tot drugslijnen en infiltratie vanuit Suriname. Met de bewindslieden werd de ernst van de situatie besproken. Tevens werd van gedachten gewisseld over reeds genomen en nog te nemen passende maatregelen. Door zowel commissie als regering werd benadrukt dat ook in dezen zorgvuldig dient te worden gehandeld, ten einde stigmatisering van een bepaalde bevolkingsgroep te voorkomen.

Op een aantal vragen die vanuit de commissie werden gesteld, kon niet meteen worden geantwoord, omdat nader onderzoek daarvoor nodig bleek.

Daarom kwam de commissie op 10 september 1991 wederom bijeen, met de Minister-president, tevens Minister van Buitenlandse Zaken a.i., de Minister van Binnenlandse Zaken en met de Minister van Justitie. De commissie ontving naar tevredenheid de antwoorden op de reeds gestelde vragen. Tevens werd van gedachten gewisseld over de relatie met de Republiek Suriname en het in de toekomst te voeren beleid te dien aanzien, over de laatst bekende gegevens met betrekking tot de drugssmokkel en de infiltraties vanuit Suriname en over de recente politieke ontwikkeling in dat land, na de verkiezing van een nieuwe

¹ Samenstelling:
Van Mierlo (D66), Wöltgens (PvdA),
Bolkestein (VVD), Brinkman (CDA),
voorzitter.

S-00
S-BB

president. Gelet op de samenhang met algemene beleidsaspecten meenden zowel commissie als regering dat het wenselijk was de Kamer in kennis te stellen van de ontwikkelingen. Bij brief van 14 oktober 1991 (kamerstuk 22 300, Hoofdstuk VI, nr. 6) werd hieraan uitvoering gegeven. Daarvoor is over dit onderwerp vertrouwelijk van gedachten gewisseld met de leden van de vaste Commissies voor Buitenlandse Zaken, voor Justitie en voor de Politie.

Op 26 oktober 1991 zond de VARA een televisieprogramma uit, waarin opnamen van een contact tussen een agent van de BVD en een CIA-agent met een Filipijn. Deze opnamen waren heimelijk gemaakt.

Op verzoek van de commissie vond hierover op 30 oktober 1991 mondeling overleg plaats met de Minister van Binnenlandse Zaken. Naast enkele vragen van operationele aard stonden centraal de vraag of in dezen is gehandeld binnen de grenzen van de wet en de vraag naar de oorbaarheid van het benaderen van asielzoekers door de BVD.

Na de uitleg van de minister en van het hoofd van de dienst, bestond er voor de commissie geen twijfel dat gehandeld is binnen de grenzen van de wet. De commissie verwijst kortheidshalve naar haar verslagen van 30 oktober 1991 en van 20 november 1991 (kamerstuk 22 373, nrs. 1 en 4). De vraag of het geoorloofd is asielzoekers te benaderen met het verzoek om informatie te verzamelen ten behoeve van de dienst is uitvoerig beantwoord in de antwoorden op schriftelijke vragen vanuit de Kamer (Aanhangsel Tweede Kamer, vergaderjaar 1990-1991, nrs. 537 en 557). Het antwoord komt er op neer dat de BVD in voorkomend geval, in het kader van zijn taakuitoefening, ook met asielzoekers kan spreken. De minister voegde daaraan nog toe dat in dezen bijzondere zorgvuldigheid wordt betracht. Op 31 oktober 1991 en 5 november 1991 is de zaak van de Filipijnse asielzoeker in de Kamer aan de orde geweest. De categorie van personen, waarvan sprake is, bevindt zich in een zeer kwetsbare positie, reden waarom in een gesprek met een asielzoeker geen onduidelijkheid mag bestaan dat de BVD geen executieve bevoegdheden heeft, dat niemand tot medewerking is verplicht en dat de BVD geen bevoegdheden heeft om te beslissen over verblijftitels. Nadien heeft op 21 november 1991 nog mondeling overleg plaatsgevonden tussen de vaste Commissie voor Binnenlandse Zaken en de Minister van Binnenlandse Zaken over informantenwerving door de BVD (kamerstuk 22 373, nr. 5), gevolgd door een brief van de minister van 2 maart 1992 aan de vaste Commissie voor Binnenlandse Zaken, waarin over dit onderwerp een nadere verduidelijking wordt gegeven (BiZa-92-59).

Na deze bespreking in de commissie volgde een informatie-uitwisseling met betrekking tot enkele uiteenlopende zaken. Aan de orde kwamen activiteiten van de PKK in Nederland en illegale verkrijging van op de Cocom-lijst voorkomende zaken. Ten slotte werd nog van gedachten gewisseld over de gevolgen, die het gewapend conflict in Joegoslavië heeft voor Nederland en voor de in Nederland verblijvende personen afkomstig uit dat land. De minister verklaarde dat de ontwikkelingen scherp in de gaten worden gehouden.

Op 13 november 1991 werden bomaanslagen gepleegd op het ministerie van Binnenlandse Zaken en op de woning van de Staatssecretaris van Justitie. Daden van terreur die de Nederlandse samenleving schokten. Diezelfde dag werden de Ministers van Binnenlandse Zaken en van Justitie uitgenodigd voor een mondeling overleg met de commissie. Dit overleg vond een dag later plaats, op 14 november 1991.

Binnen de commissie leefden vele vragen over de aanslagen zelf, over de (on)mogelijkheid van het voorkomen daarvan, over de bewijskracht

van door de BVD verkregen materiaal en over de mogelijke kring van de dader(s). Door de bewindslieden werd een overzicht gegeven van de tot op dat moment bekende gegevens over de aanslagen. Naar aanleiding van deze aanslagen wordt vervolgens van gedachten gewisseld over de beveiliging van politici en van gebouwen of woningen. Op verzoek van de commissie zal de regering een openbare notitie opstellen over de bewijskracht van technische middelen in het strafproces. (Brief van 28 februari 1992, kamerstuk 22 463, nr. 4).

De commissie zal periodiek worden ingelicht over de vorderingen met betrekking tot het onderzoek naar de aanslagen.

Vervolgens berichtte de Minister van Binnenlandse Zaken dat een lid van de Tweede Kamer de beschikking heeft gekregen over de volledige transcriptie, die VARA's «Achter het Nieuws» heeft vervaardigd van de tweede ontmoeting tussen een Filipijnse asielzoeker en een medewerker van de BVD en de CIA.

Besloten wordt dat de commissie op korte termijn zal kennis nemen van de transcriptie en van de band, in aanwezigheid van de minister die de commissie voor zover nodig nader zal inlichten over de operationele bijzonderheden.

Op 20 november 1991 kwam de commissie bijeen in de Studio Binnenhof. Van deze bijeenkomst werd reeds afzonderlijk verslag gedaan aan de Kamer (kamerstuk 22 373, nr. 4).

Op 30 januari 1992 vond overleg plaats met de Minister van Algemene Zaken. De commissie wenste ingelicht te worden over de ontstane spanningen binnen de Inlichtingendienst Buitenland, over de positie van het hoofd van de dienst, die in opspraak was gebracht, en over het toekomstige functioneren van de dienst.

De Inlichtingendienst Buitenland, zo verklaarde de minister, is niet lang geleden gereorganiseerd. Dit ging gepaard met het terugbrengen van het aantal personeelsleden, van 50 naar circa 20 personen. Zulk een proces van reorganisatie roept in elke organisatie spanningen op. Interne problemen behoren intern te worden besproken en opgelost. Nu echter is vermoedelijk door één of meer van de personeelsleden contact gezocht met een volksvertegenwoordiger en met de media.

De Rijksrecherche is verzocht een onderzoek in te stellen naar het «lek», alsmede naar aantijgingen over vermeende af luisterpraktijken door de dienst van personeelsleden.

De President van de Algemene Rekenkamer is gevraagd een controle te verrichten op vermeend financieel voordeel dat het hoofd van de dienst zou hebben behaald uit gelden van de dienst.

Zowel regering als commissie betreurden het in hoge mate dat, naast organisatorische problemen, ook operationele gegevens naar buiten zijn gebracht. Dit valt niet te gedogen.

Afgesproken werd dat op niet te lange termijn een vervolgoverleg zal plaatsvinden, waarin tevens het toekomstige functioneren van de dienst zal worden besproken.

In deze vergadering werd positief gereageerd op een bezoek van een delegatie uit de vaste commissie voor de Nationale Veiligheid van het Hongaarse parlement.

Op 26 februari 1992 vond het vervolgoverleg plaats met de Minister van Algemene Zaken, waartoe op 30 januari 1992 was besloten, over de Inlichtingendienst Buitenland.

De minister lichtte de commissie in over het besluit van de ministerraad om de Inlichtingendienst Buitenland op 1 januari 1994 op te heffen.

De schade die is aangericht is te omvangrijk en ingrijpend zodat een

behoorlijk verder functioneren van de dienst niet langer mogelijk is. De commissie toonde begrip voor de genomen beslissingen. Over de verdere uitvoering zal afzonderlijk met de Kamer worden gesproken. Tevens zal wetswijziging noodzakelijk zijn. Op dezelfde dag nog zal eerst het personeel van de dienst worden ingelicht en direct daarna de Kamer in een brief (zie kamerstuk 22 300, Hoofdstuk III, nr.8).

Het onderzoek van de Rijksrecherche zal onverminderd worden voortgezet. De financiële controle door de President van de Algemene Rekenkamer heeft inmiddels uitgewezen dat geen sprake is van onrechtmatig financieel beheer of financieel voordeel, dat door het hoofd van de dienst zou zijn behaald, aldus de minister.

Na afloop van deze vergadering vond een afzonderlijk gesprek plaats met mevrouw Beckers-de Bruijn, met wie vanuit de dienst contact was opgenomen. Zij bracht naar voren in een komend debat niet zozeer de opheffing van de dienst te willen bespreken, als wel de politieke verantwoordelijkheid van de Minister van Algemene Zaken voor het mismanagement van de dienst.

Op 18 maart 1992 vond een mondeling overleg plaats met de Minister van Binnenlandse Zaken. Deze vergadering, die reeds was voorzien, werd evenwel begonnen met de minister in de gelegenheid te stellen de publicaties in een dagblad over het functioneren van de Binnenlandse Veiligheidsdienst van haar commentaar te voorzien. De minister heeft, naar het oordeel van de commissie, alle aantijgingen weerlegd. Gelet op de actualiteit besloot de commissie de Kamer daarvan door middel van een brief in kennis te stellen (brief van 23 maart 1992, kamerstuk 22 463, nr. 5). Tevens werd besloten dat de minister in het debat over het vorige jaarverslag van de commissie, dat enkele dagen later zou worden gevoerd, uitgebreid zal ingaan op de afzonderlijke aspecten die in de publicaties worden genoemd (zie Handelingen Tweede Kamer, vergaderjaar 1991–1992, blz. 4023–4025).

Naar aanleiding van deze en andere perspublicaties, voornamelijk over het voor de eerste maal uitbrengen van een notitie over de ontwikkelingen op het gebied van de binnenlandse veiligheid (kamerstuk 22 463, nr. 3) wordt geconcludeerd dat een zekere gewenning nodig is met betrekking tot de grotere openheid en openbaarheid van zaken die de geheime diensten betreffen.

In deze vergadering kwam tevens aan de orde de beveiliging van politici, van gebouwen en woningen. De commissie stemde ermee in dat de regering terzake geen nadere beleidsvoorstellen doet.

De commissie werd bovendien ingelicht over de laatste stand van zaken en de operationele activiteiten van de BVD met betrekking tot de aanslagen op onder meer de woning van de Staatssecretaris van Justitie in november 1991.

De minister achtte het tevens raadzaam de commissie in te lichten over onverminderde activiteiten van een voormalige socialistische republiek. Aan de diplomatieke vertegenwoordiging is inmiddels overhuld te verstaan gegeven dat aan deze inlichtingenactiviteiten een einde moet komen.

Vervolgens kwam de commissie te spreken over de financiering van de voormalige Communistische Partij Nederland door de Communistische Partij van de Sovjet-Unie. Naar aanleiding van de nadere schriftelijke vragen van het lid Willems over de antwoorden op eerdere vragen van het lid De Kok, verklaart de minister dat de gevraagde bijzonderheden niet in het openbaar kunnen worden gegeven. Eventuele gedeeltelijke openbaarmaking zou een te sterk vertekend beeld geven. In het dossier zijn talrijke documenten opgenomen, die onherroepelijk zullen leiden tot het bekend worden van BVD-informanten. Zou de BVD niet in staat

blijken bronnen geheim te houden, dan tast dat het functioneren van de dienst in de kern aan. In de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten is een extra zorg- en geheimhoudingsverplichting opgenomen, in de artikelen 14, 23 en 24. De minister overhandigde de commissie het gehele dossier.

Besloten werd dit dossier grondig te bestuderen en in een vervolgoverleg hierop nader terug te komen. Enkele nog onbeantwoord gebleven vragen zouden dan van een antwoord zijn voorzien.

Aan het einde van de vergadering lichtte het hoofd van de BVD de commissie in over enkele operationele aangelegenheden.

Op 12 mei 1992 kwam de commissie bijeen met de Minister van Binnenlandse Zaken ter verdere bespreking van de indicaties van financiering van de CPN door Moskou. De commissie kreeg op de nog openstaande vragen afdoende antwoord. Zij kan zich vinden in het standpunt van de minister over de ruimte die zij ziet voor openheid over dit onderwerp. De commissie verwijst hiervoor naar Aanhangsel Tweede Kamer, vergaderjaar 1991-1992, nr. 590.

Op 20 mei vond een ontmoeting plaats met een delegatie uit de vaste commissie voor de Nationale Veiligheid van het Hongaarse parlement. *De procedures en de werkwijze van de commissie stonden hierin centraal.* De commissie acht het een zeer verheugende zaak om door middel van uitwisseling van gedachten en ervaringen mogelijk te kunnen bijdragen aan een verdere versterking van de parlementaire democratie in de Republiek Hongarije. Een niet onbelangrijk aspect daarin is tevens dat de eigen procedures en werkwijze aan een nadere analyse worden onderworpen, door middel van het geven van antwoorden op het waarom van deze werkwijze en procedures. Gebleken is dat de versteviging en uitdieping van de onderlinge contacten wederzijds op prijs wordt gesteld.

4. Verklaringen van persona non grata

In de periode waarover de commissie verslag doet, werd één persoon Persona non grata verklaard. De commissie ontving een schriftelijke uiteenzetting van de regering omtrent de daaraan ten grondslag liggende redenen.

5. Ingekomen brieven

In de verslagperiode ontving de commissie tien brieven, waarvan vier brieven afkomstig van individuele burgers. Eén brief betrof een verzoek om een afschrift te ontvangen van een brief; één brief ging over vermeende af luisterpraktijken door de BVD; één over maatregelen in bezettingstijd en één over een vermeend onderzoek dat door de MID zou zijn ingesteld. Allen konden naar tevredenheid worden beantwoord, al dan niet na ingewonnen inlichtingen van de betreffende minister. De overige zes brieven waren afkomstig van organisaties/verenigingen en hadden betrekking op de verwijdering en vernietiging van BVD-dossiers en op het benaderen van asielzoekers voor informatie.

Tot nog toe is het de commissie niet gebleken dat zich afstemmingsproblemen voordoen met de Nationale ombudsman op het terrein van de klachtenbehandeling. Niettemin zal de commissie binnenkort een gesprek hebben met de Nationale ombudsman en met de Substituut.

De voorzitter van de commissie,
Brinkman

De griffier van de commissie,
Van der Windt